

კასაციის მიზანი და ფარგლები ადმინისტრაციულ პროცესში

ადმინისტრაციულ პროცესში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია საკასაციო საჩივრის ინსტიტუტს, მისი დასაშვებობის საფუძვლების დადგენას, კასაციის მიზანს, ამოცანებსა და ფარგლებს.

საკასაციო საჩივრის ფარგლებში არსებული ინდივიდუალური და საჯარო ინტერესის დაცვის განხორციელების უზრუნველსაყოფად მნიშვნელოვანია კასაციის ფუნქციონალური კომპეტენცია, გასაჩივრებული გადაწყვეტილების სამართლებრივი ელემენტების გადახედვა, გასაჩივრებული გადაწყვეტილების სამართლებრივი საფუძვლიანობის შემოწმება, გადასინჯვადი უფლების შეზღუდვა, საკასაციო წესით გასაჩივრებული გადაწყვეტილებით შემოფარგვლა, საკასაციო საჩივრის დასაშვებობის ბოჭვა და საკასაციო სასამართლოს ვალდებულება, არსებითად განიხილოს განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონე ყველა საკასაციო საჩივარი.

სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა საკასაციო ინსტანციაში გასაჩივრების პროცესუალური ინსტიტუტი რამდენიმე მიზანს ისახავს: მხარის ინტერესების დაცვასა და ერთიანი მართლმსაჯულების უზრუნველყოფას; საკასაციო ინსტანციაში საქმის განხილვასა და მსგავსი კატეგორიის საქმეებზე ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებას.

საკვანძო სიტყვები: კასაციის არსი, მიზანი, ამოცანები, ფარგლები, კასაციის ბოჭვა, ინდივიდუალური და საჯარო ინტერესი, ერთიანი მართლმსაჯულება, სამართლის განვითარება, ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკა.

1. შესავალი

კასაციის არსი და მიზანი დარგობრივ ლიტერატურაში განიხილება როგორც სავალდებულო, ხოლო, ნაწილობრივ, როგორც გარდაუვალი. განსაკუთრებული დავა მიმდინარეობს იმასთან დაკავშირებით, უნდა ემსახურებოდეს თუ არა კასაცია მხოლოდ და მხოლოდ, ან უპირატესად, ერთიანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბების საყოველთაო ინტერესებსა თუ კონკრეტულ შემთხვევაში არსებულ, სწორი გადაწყვეტილების მიღების ინდივიდუალურ ინტერესს. ეს კანონმდებლისათვის ნამდვილად მნიშვნელოვანი საკითხი შედარებით ნაკლებმნიშვნელოვანია (თუმცა არა უმნიშვნელო) სამართალგამომყენებლისათვის.¹

საკასაციო გადაწყვეტილების მიღების წინაპირობაა ყოველთვის შესაბამისად უფლებამოსილი პირის მიერ საპროცესო მოქმედების განხორციელება. მიუხედავად იმისა, რომ კა-

* თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, ასისტენტ-პროფესორი.

¹ May A., Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchstgerichtlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, überarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 16.

საცია, ამ სიტყვის წმინდა ენობრივი თვალსაზრისით, არის გადამონმება, გადახედვა, ანუ გადახედვის საგანზე მისაღები გადანყვეტილება, აქ საუბარია პროცესის მონაწილე მხარის მიერ გასაჩივრების უკანასკნელ საშუალებაზე, რომლის შეტანის შესაძლებლობასაც მესამე (გარე) პირი მოკლებულია იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ამ უკანასკნელს აქვს გადანყვეტილების გადასინჯვის სამართლებრივი, ეკონომიკური (ფინანსური) თუ რაიმე სხვა სახის ინტერესი. თავად პროცესის მონაწილე მხარეს, რომლის მიმართაც არ გასაჩივრებულა წინა ინსტანციის სასამართლო გადანყვეტილება, ეკრძალება საკასაციო სასამართლო განხილვაში მონაწილეობის მიღება.

გასაჩივრების სხვა შესაძლებლობა, მაგალითად საკონსტიტუციო საჩივარი, რომელიც შესაძლებელს ხდის საკასაციო გადანყვეტილების კონსტიტუციასთან შესაბამისობის კუთხით გადახედვას, არის არა გასაჩივრების სახე, არამედ კონსტიტუციური კონტროლის მექანიზმი, რომელიც, მაგალითად, მინიჭებული აქვს გერმანიის ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა დემოკრატიული ორგანოს მიმართ.²

2. საკასაციო სასამართლოს ბოჭვა, არსი და ამოცანები

საკასაციო საჩივარი შეზღუდულია როგორც დასაშვებობის, ისე გადახედვის მოცულობისა და ფარგლების მიხედვით. ეს ბოჭვა და გასაჩივრების სხვა შესაძლებლობების მიმართ მისგან გამომდინარე განსხვავება არის სინამდვილეში საკასაციო საჩივრის ძირითადი არსი და მიზანი. ნებისმიერი სასამართლო სამართალწარმოების მიზანია კონკრეტულ დავის საგანზე სამართლიანი გადანყვეტილების მიღება, რომელიც შეესაბამება მოქმედ სამართალსა და რომელმაც საბოლოოდ უნდა დაასრულოს და ამოწმოს პროცესის მონაწილეთა შორის არსებული დავა. ამას განეკუთვნება: გადანყვეტილების მისაღებად მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი გარემოებების გამოძიება და დადგენა; მხედველობაში მისაღები სამართლებრივი დებულებების შერჩევა და შინაარსობრივი განსაზღვრა (განმარტება); ასევე საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან დასადგომი სამართლებრივი შედეგების დადგენა (სუბსუმცია – კვალიფიკაცია).³

გადაწყვეტილების მისაღებად ფრიად მნიშვნელოვანია ყველა ეს ცალკეული ასპექტი. ამავდროულად, კანონმდებლობა შემოიფარგლება საკასაციო წესით გასაჩივრებული გადანყვეტილების სამართლებრივი გადახედვით, მაშასადამე, მოქმედი სამართლის ნორმების მართებული გამოყენებით. აქედან თვალნათლივ გამომდინარეობს, რომ საუბარია კონკრეტულ შემთხვევაში მისაღებ სამართლიან გადანყვეტილებაზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, საკასაციო სასამართლოს უნდა მიენიჭოს გადანყვეტილების მისაღებად მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი გარემოებების შეზღუდვად გადასინჯვისა და გამოძიების უფლებამოსილება. ასეთ შემთხვევაში საკასაციო გადახედვა დაემსგავსებოდა სააპელაციო განხილვას.

სააპელაციო სასამართლოს გადანყვეტილების (განჩინების) კანონიერების შემოწმება გულისხმობს მატერიალურ-სამართლებრივი და პროცესუალურ-სამართლებრივი ნორმების დარღვევის შემოწმებას. მაგრამ საკასაციო სასამართლოს ქართული მოდელის მიხედვით, გა-

² იქვე, 16.

³ *May A.*, Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchstgerichtlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, überarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 16-17.

დანყვეტილების კანონიერების შემონახვას აქვს თავისი ფარგლები, რომელთაც მოსამართლე ვერ გასცდება, კერძოდ, სსსკ-ის 404-ე მუხლის პირველი ნაწილის⁴ თანახმად, საკასაციო სასამართლო ამონებს გადაწყვეტილებას საკასაციო საჩივრის ფარგლებში. საკასაციო სასამართლოს არ შეუძლია, თავისი ინიციატივით შეამონოს საპროცესო დარღვევები, გარდა 396-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ვ“ პუნქტში⁵ მითითებული ფაქტებისა, რომლებიც მიუთითებენ პროცესუალურ დარღვევაზე.⁶

ზემოაღნიშნული მიუთითებს იმაზე, რომ ქართული მოდელის საკასაციო სასამართლო არ არის ფაქტების დამდგენი სასამართლო და ამონებს მხოლოდ გასაჩივრებული გადაწყვეტილების კანონიერების საკითხს. შეიძლება საკმაოდ ბევრი ითქვას იმის შესახებ, თუ რით არის განპირობებული კასაციის ასეთი მოდელის არსებობა, მაგრამ, ვფიქრობთ, მისი მთავარი მახასიათებელი ის მიზნები და ამოცანებია, რომლებიც დგას საკასაციო სასამართლოს წინაშე.

საკასაციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების კანონიერების თაობაზე საკითხის დაყენება სამართალწარმოების მხარის უფლებაა, ხოლო მიღებულ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებული მსჯელობა უზენაესი სასამართლოს პრეროგატივაა.⁷ საკასაციო წარმოების მთავარი ამოცანა (მიზანი) არის არა საქმის არსებითად გადაწყვეტა (განხილვა), არამედ ქვემდგომი სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმება.⁸

შემოწმების სამართლებრივი ფუნქცია არის საკასაციო სასამართლოს ამოცანებისა და მიზნების განმსაზღვრელი ერთ-ერთი ელემენტი.⁹

კასაცია, ძირითადად, მართლმსაჯულების ერთიანი სისტემის დაცვას ემსახურება, რომელიც, თავის მხრივ, ხელს უწყობს როგორც სამართლებრივი უსაფრთხოების განმტკიცებას, ისე შეზღუდული მოცულობით მართლმსაჯულების ცალკეული საკითხების განვითარებას.¹⁰

აღსანიშნავია, რომ, ფრანგული კანონმდებლობის მიხედვით, საკასაციო საჩივარი მიზნად ისახავს საკასაციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების კანონთან შესაბამისობის შემოწმებას, აქედან გამომდინარე, იგი განიხილავს გადაწყვეტილების მხოლოდ სამართლებრივ მხარეს. იგი არ ამონებს საქმის ფაქტობრივ გარემოებებს და არ შეუძლია მოკვლევითი საქმიანობის განხორციელება. იგი არც ახალ მტკიცებულებებს განიხილავს და არც ხელმეორედ ამონებს მტკიცებულებებს, რომლებიც გასაჩივრებული გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოში იყო წარდგენილი.¹¹

⁴ შეად. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 404-ე მუხლი, საქართველოს პარლამენტი, №1106, 14.11.1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962>>.

⁵ შეად. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 396-ე მუხლი, საქართველოს პარლამენტი, №1106, 14.11.1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962>>.

⁶ *თოდრია თ.*, ფაქტობრივი გარემოებების მნიშვნელობა საკასაციო სასამართლოში, თბ., 2011, 25-26.

⁷ *მამაიაშვილი თ.*, ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკისადმი მიძღვნილი კონფერენცია, საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, ჟურნ. „მართლმსაჯულება“, №1, 2008, 104.

⁸ *ქურდაძე შ.*, სამოქალაქო საქმეთა განხილვა ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოებში, თბ., 2006, 94.

⁹ *მამაიაშვილი თ.*, ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკისადმი მიძღვნილი კონფერენცია, საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, ჟურნ. „მართლმსაჯულება“, №1, 2008, 105.

¹⁰ Zivilprozessordnung, Kommentar von Prof. Dr. Heinz Thomas, Dr. Klaus Reichold, Prof. Dr. Hans Putzo, Dr. Rainer Hüsstege, 24., neubearbeitete Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2002, 895-896.

¹¹ *GINCHARD S., RAYNAUD P.*, Nouveau Code de Procedure civile, Dalloz, edition 2002, 334-339.

გარკვეული სამართლებრივი დებულებების სამართალგამოყენებითა და არაგადასინჯვადობით შემოფარგვლა და საკასაციო სასამართლოს ძალიან მკაცრი დასაშვებობის წინაპირობები თვალნათლივ ცხადყოფს, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში მისაღები სამართლიანი გადაწყვეტილება არ არის საკასაციო გადახედვის ერთადერთი მიზანი. ერთიანი სასამართლო პრაქტიკის (სამართლებრივი უსაფრთხოება) და სამართლის განვითარების საჯარო ინტერესი განაპირობებს კასაციის მიზანს. იმავდროულად, ქვემდგომი სასამართლო ინსტანციის მიერ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები ხშირად არ არის გამორიცხული საკასაციო წესით გადასინჯვისას, რისი გათვალისწინებაც ხშირად არასაკმარისად ხდება. ფაქტობრივი გარემოებების გადახედვა აუცილებელია ასევე მათი მოქმედ სამართალთან შესაბამისობის კუთხით. თუმცა ეს საჭიროებს განსაკუთრებულ პროტესტს, რომლის დასაბუთებულობაც ათავისუფლებს საკასაციო სასამართლოს ბოჭვისაგან. კასაციის ძირითად არსზე ზეგავლენას ახდენს არა საკასაციო სასამართლოს პირობითი ბოჭვა ქვემდგომი სასამართლო ინსტანციის მიერ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებებით, არამედ აკრძალვა, თავადვე გამოიკვლიოს და დაადგინოს გადაწყვეტილების მისაღებად მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი გარემოებები, რაც, დასაბუთებული პროტესტის შემთხვევაში, ზოგადად იწვევს გასაჩივრებული გადაწყვეტილების გაუქმებასა და საქმის ხელახლა განსახილველად ქვემდგომ, საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა დამდგენ სასამართლო ინსტანციაში გადაგზავნას.¹²

საკასაციო სასამართლოს წინაშე მდგარი უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა, შეამოწმოს საქმის იურიდიული მხარე, ის, თუ რამდენად სწორადაა შეფარდებული სამართლის ნორმა, რამდენად სწორადაა გაგებული იმ ნორმის (კანონის) აზრი და შინაარსი, რომელიც გამოიყენა სასამართლომ კონკრეტული საქმის გადაწყვეტის დროს.¹³ ესაა კასაციის თავისებურების არსი, სამართლებრივი საშუალებების სისტემა, რომელიც განსაზღვრავს კასაციის თავისებურებებს, და არის სამართლებრივი მოწესრიგების მექანიზმი.¹⁴

ფრანგული კანონმდებლობით საკასაციო სასამართლო არ განიხილავს ხელმეორედ საქმეს, რომლის მიმართაც შემოტანილი იყო საკასაციო საჩივარი. მას შეიძლება, განსახილველად წარედგინოს მხოლოდ სამართლებრივი საკითხები, რომლებიც ამ საქმესთან დაკავშირებითაა წამოყენებული. დაუშვებელია საკასაციო სასამართლოში ახალი მტკიცებულებების წარდგენა.¹⁵

ავსტრიის კანონმდებლობით, საკასაციო სამართალწარმოების მიზანია ერთიანი მართლმსაჯულების უზრუნველყოფა, სამართლის როგორც მატერიალური, ისე საპროცესო ნორმების შინაარსის ერთგვაროვნად გაგება, სამართლებრივი უსაფრთხოება, სამართლის განვითარება. არ უნდა მოხდეს სააპელაციო სასამართლოს მხრიდან უზენაესი სასამართლოს მიერ უზრუნველყოფილი მართლმსაჯულების ერთიანი სისტემის გვერდის ავლა, მაშინ, როდესაც ასეთი ერთიანი მართლმსაჯულება ჯერ კიდევ არ არსებობს, ან არსებობს, მაგრამ არა ერთიანი მართლმსაჯულების სახით.¹⁶

¹² *May A.*, Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchstgerichtlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, überarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 17.

¹³ *ლილუაშვილი თ.*, სამოქალაქო პროცესის საკითხები საქართველოს სასამართლოების პრაქტიკაში, ნაწილი I, თბ., 2002, 165.

¹⁴ *Алещев С.С.*, Общая теория права. Т. 2, М., 1982, 9.

¹⁵ *Couchez G.*, Procedure civile, Dalloz, 9e edition 1996, 387-389.

¹⁶ *Jurisdiktionsnorm und Zivilprozessordnung*, Herausgegeben von Dr. Rudolf Stohanzl. 15; Auflage. Wien 2002, 399-416.

სააპელაციო სასამართლოს ყველა გადაწყვეტილება არ არის გასაჩივრებადი საკასაციო წესით, რადგან კანონმდებლობა გარკვეულ წინაპირობებზე დამოკიდებულს ხდის საკასაციო საჩივრის დასაშვებობას. მიზანი არის საკასაციო სასამართლოების განტვირთვა სრულიად უსაგნო, უმნიშვნელო სამართლებრივი დავების განხილვისაგან და მათი სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნება, კანონმდებლის მიერ დასაშვებობის ამ წინაპირობების შერჩევა. აქ მნიშვნელოვანია კასაციის მიზნის უპირატესობის საკითხის გადასაწყვეტად საყოველთაო და ინდივიდუალური ინტერესი.

ამდენად, სულ უფრო მეტად დაიმკვიდრა თავი დასაშვებობის პრინციპმა (საკასაციო საჩივრის ქონებრივ-სამართლებრივ ღირებულებაზე დამოკიდებულების გვერდით), უმთავრესად, როდესაც საქმე ეხება განსაკუთრებულ მნიშვნელობასა და დივერგენტულობას. ამ მიდგომით, საკასაციო საჩივარი დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც სახეზეა მაღალი ფინანსური ინტერესისა და სამართლებრივი მნიშვნელობის მქონე სამართლებრივი დავა. ხელმისაწვდომობის შეზღუდვები კი, ძირითადად, განსაკუთრებული მნიშვნელობისა და დივერგენტულობის გამო, ეხება დასაშვებობის აუცილებლობას, თუმცა ანგარიშს უწევს საჯარო ინტერესებს, როცა თავიდან აარიდებს საკასაციო სასამართლოს არაგადასინჯვად საქმეებს და უნარჩუნებს მას მაღალ ფუნქციურ უნარიანობას. ამდენად, მართებული და სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღების ინდივიდუალური ინტერესი არ გადადის უკანა პლანზე, არამედ რჩება საკასაციო სამართალწარმოებაში კასაციის მიზნად.¹⁷

უნდა აღინიშნოს, რომ საკასაციო სასამართლოს შექმნის მიზანია, უზრუნველყოფილი იყოს სასამართლო პრაქტიკის ერთგვაროვნება, კანონების ერთგვაროვანი გაგება. კასაციის ძირითადი მიზანი არ შეიძლება იყოს სხვა, თუ არა მხარეთა უფლებების დაცვა საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, სასამართლო შეცდომების გამოსწორება, რომლებიც შეიძლება დაუშვან მათ ამ კანონმდებლობის გამოყენებისას.¹⁸

იმ შემთხვევაში, როდესაც ერთიანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბების უზრუნველყოფა მნიშვნელოვნად ახდენს ზეგავლენას კასაციაზე, იმავდროულად, ეს არ არის კასაციის არც ერთადერთი და არც უპირატესი მიზანი. კანონმდებელი უფრო მარტივად მიაღწევდა ამ მიზანს, თუ იგი, კონკრეტული საქმის ფარგლებში გასარკვევი სამართლებრივი საკითხების მიღმა შესაძლებელს გახდიდა კონკრეტულად გასარკვევ და დასადგენ სამართლებრივ საკითხებზე მბოჭავი პასუხების გაცემას. სამართლებრივი ერთგვაროვნებისა და სამართლის განვითარების გარდა, კასაციამ, მისი შეზღუდვების მიუხედავად, უნდა უზრუნველყოს კონკრეტული საქმის სამართლიანად გადაწყვეტა. ამაზე, უწინარეს ყოვლისა, მეტყველებს ის, რომ ქვემდგომი სასამართლო ინსტანციის გადაწყვეტილება გადახედვადია არა საკუთარი ინიციატივით, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ პროცესის ერთ-ერთი მონაწილე მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე. კანონმდებელმა მიაჩნა პროცესის მონაწილე მხარეებს გასაჩივრების უკანასკნელი (თუმცა შეზღუდული) ინდივიდუალური უფლებების დაცვის უფლებამოსილება, როცა ისინი არ აქცია სამართლებრივი ერთგვაროვნების დამცველებად.¹⁹

¹⁷ May A., Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchrichterlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, überarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 17-18.

¹⁸ *ბრუსტალი ვ.*, კასაციის მიზნები და საკასაციო საჩივრის განსახილველად მიღების (დასაშვებობის) წინაპირობები, კრებულში: *ლილუაშვილი თ.*, 75 წლის საიუბილეო კრებული, თბ., 2003, 188.

¹⁹ May A., Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchrichterlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, überarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 18.

ამდენად, მისი მიზანი დიდად არც განსხვავდება სხვათა მიზნებისაგან, უზრუნველყოს სამართლებრივ დავაზე სწორი გადაწყვეტილების მიღება და ხელი შეუწყოს პროცესის მონაწილე მხარეთა შორის არსებული დავის საბოლოოდ დასრულებას.

დასაშვებობის წინაპირობების არსებულმა შეზღუდვებმა, ერთი მხრივ, უნდა უზრუნველყოს საკასაციო სასამართლოსათვის ნაკლებად მნიშვნელოვანი საქმეების თავიდან აცილება, ხოლო, მეორე მხრივ, შეზღუდონ გადასახედი გადაწყვეტილების მოცულობა. კანონმდებელი შეეცადა ამ მიზნის მიღწევას სამოქალაქო საპროცესო სამართალში, უწინარეს ყოვლისა, დავის საგნის ღირებულების შეზღუდვით, მოგვიანებით კი, ნაწილობრივ პარალელურადაც, დაანესა დასაშვებობის წინაპირობები. ხოლო ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში, განსხვავებით სამოქალაქო პროცესისაგან, საკასაციო საჩივარი დასაშვებია, მიუხედავად სარჩელის ფასისა. ამ შემთხვევაში არ გამოიყენება სსსკ-ის 365-ე მუხლისა და 391-ე მუხლის მე-2 ნაწილის²⁰ მოთხოვნები. (სასკ-ის მუხლი 34²¹). კასაციის დასაშვებობასა და გადახედვის მოცულობას შორის განსხვავება ყოველთვის არ არის საკმარისად გათვალისწინებული კასაციის მიზნის საკითხზე მსჯელობისას.

ტენდენცია აშკარად მიდის სასამართლოს განტვირთვის მიზნით დასაშვებობის სულ უფრო ვიწრო წინაპირობების დანესებისა და საკასაციო სასამართლოს ფუნქციური უნარიანობის შენარჩუნებისაკენ, სამართლებრივი ერთგვაროვნებისა და სამართლის განვითარების საყოველთაო ინტერესის წინა პლანზე წამოწევისაკენ.²²

3. საკასაციო საჩივრის ფარგლებში არსებული ინდივიდუალური და საჯარო ინტერესის დაცვის განხორციელების უზრუნველყოფა

კანონმდებელი, საკასაციო საჩივრის დასაშვებობის წინაპირობათა ფარგლებში, უპირატესობას ანიჭებს სამართლებრივი ერთგვაროვნების საჯარო ინტერესის დაცვასა და ცალსახად აყენებს მას კონკრეტული საქმის სამართლიანად გადაწყვეტის ინდივიდუალურ ინტერესზე წინ. ამის მიუხედავად, საკასაციო საჩივარი რჩება პროცესის ცალკეული მონაწილე მხარეებისათვის ინდივიდუალური უფლებების დაცვისა და განხორციელების საშუალებად. საჯარო ინტერესების დასაცავად აღმოცენებული დასაშვებობის წინაპირობის დაძლევის შემდეგ საკასაციო სასამართლომ უნდა მიიღოს კონკრეტულ საქმეზე სამართლებრივად მართებული გადაწყვეტილება, რომელსაც არ ექნება არანაირი პირდაპირი და უშუალო სამართლებრივი ზემოქმედება სხვა, პროცესში არამონაწილე, პირებსა თუ დავის სხვა საგნებზე, ამ სხვა საქმეზე მსგავსი დავის საგნისა და სამართლებრივი საკითხების არსებობის შემთხვევაშიც კი. იმავდროულად, ცხადია, რომ საკასაციო სასამართლოს მიერ ამოხსნილი სამართლებრივი საკითხები, როგორც წონადი უმაღლესი სასამართლო ინსტანციისა, ზეგავლენას ახდენს ქვემდგომი სასა-

²⁰ შეად. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 365-ე და 391-ე მუხლების მე-2 ნაწილი, საქართველოს პარლამენტი, №1106, 14.11.1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962>>.

²¹ შეად. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი, 34-ე მუხლის პირველი ნაწილი, საქართველოს პარლამენტი, №2352 23.07.1999, <<https://matsne.gov.ge/ka/dokument/view/16492>>.

²² May A., Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchstrichterlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, ünberarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 18.

მართლო ინსტანციების სამართალგამოყენებასა და მოსახლეობის სამართლებრივ ქცევაზე.²³

საკასაციო სასამართლომ, უნინარეს ყოვლისა, უნდა გაითვალისწინოს ნებისმიერი სამართალდარღვევა და თავადვე გამოიყენოს ყოველი სამართლებრივი ნორმა, რომელსაც ესა თუ ის საპროცესო კოდექსი არ განსაზღვრავს, როგორც არაგადახედვად დებულებას. კასატორის ვალდებულება კონკრეტულ კანონდარღვევაზე მითითება, რომელიც იმავდროულად არ გამორიცხავს საკასაციო სასამართლოს მიერ ქვემდგომი სასამართლო ინსტანციის გადაწყვეტილების კასატორის მიერ მიუთითებელი კანონდარღვევის მიუხედავად გაუქმებას. სხვა წესი ვრცელდება მხოლოდ საპროცესო საკითხებსა და, განსაკუთრებით, ფაქტობრივი გარემოებების დადგენის პროცედურაზე, რომლებიც საკასაციო ინსტანციაში მართლაც გადასინჯვადია მხოლოდ კანონდარღვევების საპროცესო პროტესტის (მითითება) ფარგლებში. თუმცა აქაც არსებობს საგამონაკლისო შემთხვევები განსაკუთრებულად მძიმე საპროცესო ხარვეზებზე, რომლებიც გასათვალისწინებელია საკუთარი ინიციატივითაც.²⁴

კანონმდებლობა გადახედვადი სამართლებრივი ნორმების დარღვევას აყენებს წინა პლანზე ქვემდგომი სასამართლო ინსტანციის გადაწყვეტილების გადასინჯვის წინაპირობად, სინამდვილეში საქმე ეხება არა იმდენად კანონდარღვევის გამოვლენას, რამდენადაც, მეტწილად, საკასაციო საგანზე სწორი საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებას, გადასინჯვადი სამართლებრივი ნორმების გამოყენების შეზღუდვით. აქედან, განსაკუთრებით, გამომდინარეობს ის, რომ კასაცია შეიძლება დასაბუთებული იყოს კანონდარღვევის გარეშეც, მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როდესაც გასაჩივრებული გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ ძალაში შევიდა ამ კონკრეტულ საქმეში გამოსაყენებელი სამართლებრივი ნორმა, რომელსაც ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლო ვერც გამოიყენებდა და ვერც დაარღვევდა.²⁵

უნდა აღინიშნოს, რომ, გერმანული კანონმდებლობით, კანონდარღვევის არსებობა არ არის საკასაციო საჩივრის დასაბუთებულობა და არ იწვევს გასაჩივრებული გადაწყვეტილების გაუქმებას, იმ შემთხვევაში, თუ დარღვევა არამიზნულზე შედეგობრივია, ან კიდევ გაუქმებულია სხვა რომელიმე კანონდარღვევით და იმგვარად კომპენსირებადია, რომ გადაწყვეტილება, საბოლოო ჯამში, მართებულია. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო სამართლებრივი ერთგვაროვნების დაცვას მიიჩნევს საკასაციო სასამართლოს უპირველეს ამოცანად. სხვა გადაწყვეტილებებში კი სასამართლომ ერთგვარად შეარბილა ეს გამონათქვამი და წამოაყენა, ერთი მხრივ, სამართლებრივი უსაფრთხოებისა და სამართლის განვითარების არგუმენტები, ხოლო, მეორე მხრივ, მხარის დაინტერესება სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებით.²⁶

მხარის ინტერესების დაცვის არგუმენტები არის ასევე საკასაციო საჩივრის, როგორც გასაჩივრების ნამდვილი საშუალების, ჩამოყალიბება, რომელიც შესაძლებელია მხოლოდ მხარის შუამდგომლობითა და ხარჯებით, ასევე მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც გადაწყვეტილება მიიღება არა ზოგადსამართლებრივ, აბსტრაქტულ საკითხზე, არამედ კონკრეტულ სამართლებრივ დავაზე, ასევე *reformatio in peius*-ის (უარესით შეცვლა) აკრძალვა და მხოლოდ პრო-

²³ May A., Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchstgerichtlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, überarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 19.

²⁴ იქვე, 20.

²⁵ May A., Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchstgerichtlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, überarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 20.

²⁶ იქვე, 20-21.

ცესის მონაწილეთა შორის მოქმედი კანონიერი ძალა. ე.ი., გადაწყვეტილების საუარესოდ შებრუნება, გადაწყვეტილების შეცვლა კასატორის სანინააღმდეგოდ, საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების ძალა მხოლოდ პროცესის მონაწილეებზე ვრცელდება.

ერთიანი სასამართლო პრაქტიკისა და სამართლის განვითარების საყოველთაო ინტერესის სასარგებლოდ კი მეტყველებს კასაციის ფუნქციური კომპეტენცია, გასაჩივრებული გადაწყვეტილების სამართლებრივი ელემენტების გადახედვა, გასაჩივრებული გადაწყვეტილების სამართლებრივი საფუძვლიანობის შემოწმება, გადასინჯვადი უფლების შეზღუდვა, საკასაციო წესით გასაჩივრებული გადაწყვეტილებით შემოფარგვლა, საკასაციო საჩივრის დასაშვებობის ბოჭვა და საკასაციო სასამართლოს ვალდებულება, არსებითად განიხილოს განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონე ყველა საკასაციო საჩივარი.²⁷

გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ კასაცია არის „საკანონმდებლო მიზანშეწონილობის წარმოდგენის შესაბამისად ჩამოყალიბებული საპროცესო წარმონაქმნი. მისი ფუნქციური განსაზღვრისას კი უნდა ვიხელმძღვანელოთ მოქმედი სამართლით“. ამ საკანონმდებლო კონსტელაციით, კასაცია არის „გასაჩივრების საშუალება, რომელიც უნდა ემსახუროდეს საყოველთაო ინტერესსაც და მხარის ინტერესებსაც“.²⁸ მართალია, შეზღუდულია საკასაციო სასამართლოს მიერ საქმის გადასინჯვის უფლებამოსილება, თუმცა, როგორც კი ის ჩნდება, მისი მიზანია გადასაწყვეტი შემთხვევის სამართლებრივად მართებული გადაწყვეტილების მიღება. ეს მიზანი პირდაპირ და უშუალოდ გამომდინარეობს თავად კანონისმიერი რეგულაციებიდან, კერძოდ, კასაციის ზემოთ აღწერილი ფორმიდან, როგორც მხარის საჩივრიდან საქმეზე მართებული გადაწყვეტილების მისაღებად.

საკასაციო სასამართლოს ხელმისაწვდომობის კუთხით, ძირითადად, მიზნები არ გამოირცხავს ერთმანეთს; პირიქით, ისინი ხელს უწყობენ და განავრცობენ ერთმანეთს; ცალკეული შემთხვევის გადაწყვეტის გადმოსახედიდან, მიზანია ერთიანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბება და სამართლის განვითარება და ქვემდგომი სასამართლო ინსტანციის მიმართ მაკონტროლებელი ფუნქციის არსებობა. ამ მიზნისაკენ მიმავალი გზა კი არის კანონისმიერი რეგულაციით ცალკეული საქმის სამართლიანი და მართებული გადაწყვეტა.²⁹ გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ, ფაქტობრივად, სამართლიანი უარი უთხრა დარგობრივ ლიტერატურაში გამოთქმულ უპირატესი საყოველთაო ინტერესის მოსაზრებას და განმარტა, რომ კასაცია, მის სხვა მიზნებთან შედარებით, არა მხოლოდ მეორე რიგში, ემსახურება ცალკეული საქმის გადაწყვეტის დაცვის ინტერესს.³⁰ ხაზგასმულია საკასაციო სასამართლოს ორგვარი ამოცანა: ერთი მხრივ, მართლმსაჯულების ერთიანი სისტემის დაცვა და სამართლის

²⁷ May A., Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchstgerichtlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, überarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 21.

²⁸ შეად. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს 1978 წლის 09 სექტემბრის განჩინება 2, 831/76. BVerfGE, Beshchl. V. 9.9. 1978 – 2 BvR 831/76 – BVerfGE 49, 148 ff.

²⁹ შეად. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის 1980 წლის 11 ივნისის განჩინება 1/79, გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, 54, 277, 289. BVerfGE, Beschl. des Plenums v. 11.6.1980 – 1PBvU 1/79 – BVerfGE 54, 277, 289.

³⁰ May A., Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchstgerichtlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, überarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 21-22.

განვითარებაზე საჯარო ინტერესი და, მეორე მხრივ, ცალკეულ სამართლიან გადაწყვეტილებებზე მხარეთა ინტერესების დაცვა.

ამოცანები და მიზნები განუყოფელია და, შეიძლება ითქვას, რომ ყველა კონკრეტული ამოცანა, გარკვეულწილად, თვითონ არის მიზანი.³¹

საკასაციო სასამართლოს, თავის მხრივ, ევალება, თუ არსებობს საკასაციო საჩივრის წარმოებაში მიღებისა და დასაშვებობის ყველა წინაპირობა, განიხილოს საკასაციო საჩივარი არსებითად და მიიღოს მის მიმართ შესაბამისი გადაწყვეტილება; კერძოდ, იმის მიუხედავად, თუ როგორი იქნება განხილვის შედეგები, დააკმაყოფილოს, ან უარი უთხრას კასატორს საკასაციო საჩივრის მოთხოვნაზე, მეორე მხრივ, გადაწყვეტილების საკასაციო წესით გასაჩივრების შესაძლებლობა და თვით საკასაციო სასამართლოს არსებობა არის რეალური სამართლებრივი საშუალება, კიდევ ერთხელ შემომდეს გადაწყვეტილების სისწორე, მისი სამართლებრივი დასაბუთებულობის თვალსაზრისით, რაც იძლევა იმის იმედს, რომ შეცდომა თუ სამართლებრივ დასაბუთებაში მართლაც დაშვებულია, გასწორდეს ეს შეცდომა, გასწორდეს გადაწყვეტილება. ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათლად გამოიკვეთა კასაციის ერთი მიზანი: მხარეთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვა, რომელსაც სხვანაირად ინდივიდუალური ინტერესების დაცვას უწოდებენ.³²

დასაშვებობის წინაპირობების განსხვავებები და არაგადასინჯვადი სამართლებრივი ნორმები არის მხოლოდ ხარისხობრივი და არა ზოგადი ხასიათისა; ამდენად, ისინი არ ეხება კასაციის მიზანს. ეს ნამდვილად ვრცელდება, მაგალითად, იმ სხვაობაზე, რომელიც ახასიათებს შეჯიბრებითობის პრინციპს სამოქალაქო სამართალწარმოებაში და ინკვიზიციურობის პრინციპს ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში, რომელიც საკასაციო ინსტანციაში გამოიხატება მხოლოდ იმ საკითხში, არის თუ არა საპროცესო ხარვეზი მტკიცებულებათა მოუპოვებლობა.

კასაციის მიზანია გადაწყვეტილების მიღების ინტერესი და ერთიანი სასამართლო პრაქტიკისა და სამართლის განვითარების ინტერესი, კანონმდებლის მიერ დასაშვებობის წინაპირობების კუთხით, და ასევე საკასაციო სასამართლოს მოსამართლის წინაშე, რომელიც კანონის ძალით ვალდებულია, დაიცვას, დააკმაყოფილოს და შესაბამისობაში მოიყვანოს ორივე ინტერესი ისე, როგორც ამას განსაზღვრავს კონკრეტული საპროცესო კანონმდებლობა.

კასაციის მიზანი არ შეიძლება იყოს სხვა, თუ არა მხარეთა უფლებების დაცვა საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, სასამართლო შეცდომების გასწორება, რომლებიც შეიძლება დაუშვან მათ ამ კანონმდებლობის გამოყენებისას.³³ საკასაციო სასამართლოს ფუნქცია უნდა იყოს კანონების ერთგვაროვნად გამოყენების უზრუნველყოფა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.³⁴

საკასაციო სასამართლომ უნდა შეამოწმოს და გაითვალისწინოს სარჩელის დასაშვებობისათვის აუცილებელი უფლებადაცვის მოთხოვნილება, თუმცა მხოლოდ და მხოლოდ დასაშვები კასაციის ფარგლებში.³⁵

³¹ *Алискеров М.А.*, Кассационное производство по гражданским делам: вопросы теории и практики. Изд. „норма“, 2005, 42.

³² *ლილუაშვილი თ.*, სამოქალაქო საქმეთა წარმოება სასამართლოში, პრაქტიკული სახელმძღვანელო, II გამოცემა, 2005, 494.

³³ იქვე, 303.

³⁴ *ჭირია გ.*, სამოქალაქო საქმეებზე სასამართლო გადაწყვეტილებათა გასაჩივრების თავისებურებანი, ჟურნ. „სამართალი“, 1997, № 9-10, 76-78.

³⁵ *May A.*, Die Revision in den zivil-und verwaltungsgenichtlichen Verfahren (ZPO, ArbGG, VwGo, SGG, FGO) Eine systematische Darstellung unter besonderer Berücksichtigung der höchstgerichtlichen Rechtsprechung/ von Artur May 2, überarbeitete-und erweiterte Auflage Köln. Berlin. Bonn. München: Heymanns, 1997, 131.

პროცესუალური საშუალებების სწორად გამოყენებას აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა საკასაციო სასამართლოს წინაშე განსაზღვრული მიზნების მიღწევისათვის. შეიძლება ითქვას, რომ ერთიანობაში აღებულ სამართლებრივ საშუალებათა სისტემის მეშვეობით მონესრიგებულია ის პროცესუალურ-სამართლებრივი ურთიერთობები, რომლებიც წარმოიშობა საკასაციო საჩივრის აღძვრით.³⁶

ამასთან ერთად, ეჭვს აღარ იწვევს, რომ საქართველოში კასაციის შექმნის ერთ-ერთი მიზანი იყო კანონების ერთგვაროვნად გაგება და ერთიანი მართლმსაჯულების უზრუნველყოფა. ასეთი მიზანი დასახულია თითქმის ყველა ქვეყნის საკასაციო სასამართლოების წინაშე, რომელსაც სხვანაირად საჯარო ინტერესების დაცვას უწოდებენ.³⁷

კასაციის საქმიანობაში როგორც ინდივიდუალური, ისე საჯარო ინტერესების დაცვა თანაბრად მნიშვნელოვანია.³⁸

4. დასკვნა

სწორედ საკასაციო სასამართლო უნდა იყოს სამართლიანი სასამართლოს გარანტი სახელმწიფოში. საკასაციო სასამართლოსთან დაკავშირებული ღონისძიებების განხილვისას მხედველობაშია მისაღები ის ფაქტი, რომ საქმე უკვე ორ სასამართლო ინსტანციაშია განხილული.³⁹

უზენაესი სასამართლო, რომლის კონკრეტული მიზანია სამართლის დინამიკური, პროგრესირებადი და მაუნციფიცირებელი განმარტების უზრუნველყოფა, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სამართლებრივი უსაფრთხოების განმტკიცებაში. ზოგადად, უზენაესი სასამართლოები უზრუნველყოფენ იმას, რომ გარანტირებული იყოს მოქალაქეთა სამართლებრივი მდგომარეობა სხვა მოქალაქეებთან ან ხელისუფლების ორგანოებთან ურთიერთობაში. უზენაესმა სასამართლოებმა უნდა უზრუნველყონ კონსტიტუციური ნორმების უშუალო გამოყენება და ამ ნორმების გათვალისწინებით კანონების განმარტება.⁴⁰

მიუხედავად იმისა, რომ უზენაეს სასამართლოებს არა აქვთ საკანონმდებლო უფლება-მოსილება, მათ უნდა შეასრულონ კანონის განმარტების დინამიკური როლი, ზედამხედველობა გაუწიონ სასამართლოების მიერ კანონის გამოყენებას და ამგვარად უზრუნველყონ სასამარ-

³⁶ თოდრია. თ., ფაქტობრივი გარემოებების მნიშვნელობა საკასაციო სასამართლოში, თბ., 2011, 28-29.

³⁷ ლილუაშვილი თ., სამოქალაქო საქმეთა წარმოება სასამართლოში, პრაქტიკული სახელმძღვანელო, II გამოცემა, 2005, 494.

³⁸ ხრუსტალი ვ., კასაცია სამოქალაქო სამართალწარმოებაში, იხ. დისერტაციის ავტორეფერატი, 2004, 9-10.

³⁹ ქეცბაია ე., საკასაციო საჩივრის დასაშვებობის პირობები სამოქალაქო სამართალწარმოებაში, ჟურნ. მართლმსაჯულება, №2, 2007, 158.

⁴⁰ სამართლიანი სასამართლოს უფლება, თბ., 2001, 162; ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის უზენაესი სასამართლოების თავმჯდომარეთა და მოსამართლეთა შეხვედრაზე მიღებული რეზოლუცია ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში სასამართლო ხელისუფლების გაძლიერების შესახებ, თემაზე „უზენაესი სასამართლო და საკონსტიტუციო სასამართლო: როლის, უფლებამოსილებისა და ფუნქციების ურთიერთდამოკიდებულება“, პრალა და ბრნო, 21-23 ოქტომბერი, 1988.

თლო პრაქტიკის ერთგვაროვნება. როგორც კანონის დამცველები, ისინი ხელს უწყობენ თავისუფლებათა და ძირითად უფლებათა იურიდიული უსაფრთხოების შენარჩუნებას და დაცვას.⁴¹
უზენაეს სასამართლოს აკისრია უდიდესი მნიშვნელობის სამართლებრივი მისია.⁴²

ეს ყოველივე, საბოლოოდ, ხელს შეუწყობს არა მხოლოდ მოქალაქეთა ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების ეფექტურ დაცვას, არამედ უზრუნველყოფს ქართული ადმინისტრაციული სამართლის დახვეწას და სამომავლოდ განვითარებას, როგორც მეცნიერული, ასევე პრაქტიკული თვალსაზრისით.

⁴¹ სამართლიანი სასამართლოს უფლება, თბ., 2001, 157.

⁴² იქვე, 165.